

БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

УДК 021

DOI 10.32461/2409-9805.4.2022.269765

Цитування:

Кунанець Н. Е., Пристай М. Р. Роль бібліотек у забезпеченні інформаційної безпеки. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 4. С. 5–10.

Kunanets N., Prystai M. (2022). Role of Libraries in Ensuring Information Security. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 5–10 [in Ukrainian].

Кунанець Наталія Едуардівна,
доктор наук із соціальних комунікацій,
професор кафедри
інформаційних систем та мереж
Національного університету
«Львівська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0003-3007-2462>
nek.lviv@gmail.com

Пристай Марта Романівна,
магістр кафедри
бібліотекознавства та бібліографії
Львівського національного університету
імені Івана Франка
<https://orcid.org/0000-0002-5165-9935>
pristay19@gmail.com

РОЛЬ БІБЛІОТЕК У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Мета статті полягає в аналізі форм, методів і засобів бібліотечної роботи для протистояння в інформаційній війні. **Методологія дослідження** базується на застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, зокрема відбору, аналізу, синтезу та систематизації матеріалів. **Наукова новизна** публікації полягає в комплексному вивченні професійних стратегій та методів успішного протистояння в інформаційній війні, які мають знати й застосовувати бібліотеки у своїй роботі. Недостовірну інформацію нині використовують як зброю в політичному протистоянні – інформаційні війни на рівні держав і серед політичних партій, так і в економіці – недоброчесне суперництво. Отримавши брехливу, викривлену інформацію, особа може зробити неправильні висновки, які в подальшому призведуть до хибних дій або наразять її на небезпеку. Саме тому інформаційна безпека є такою важливою для кожної людини, а навички із медіаграмотності сприяють відфільтруванню інформації та раціональному її використанню. **Висновки.** У статті здійснено аналіз поняття «інформаційна війна»; описано технології запобігання поширенню неправдивої інформації; подано інформацію щодо підвищення медіаграмотності населення, зокрема й працівників бібліотек. Питання збереження української культури, гарантування інформаційної безпеки на теренах держави керівництво бібліотек має взяти до уваги. Установа повинна надати максимальні гарантії щодо збереження базової мережі бібліотек та максимально працювати в цьому напрямі в кожному куточку країни. У сучасному інформаційно активному середовищі бібліотеки дійсно є одним із ключових елементів інформаційної інфраструктури соціальної діяльності, як правило, заснованої на максимально ефективному використанні сучасних електронних технологій. Тому їхня робота має полягати в підтримці поширення об'єктивної інформації за допомогою перевірених, авторитетних засобів масової інформації.

Ключові слова: інформаційна війна, медіаграмотність, технологія, фейк, дезінформація, достовірність.

Kunanets Nataliia,

Doctor of Sciences in Social Communications, Professor,
Department of Information Systems and Networks,
Lviv Polytechnic National University

Prystai Marta,

Master's Student, Department of Library Science and Bibliography,
Ivan Franko National University of Lviv

ROLE OF LIBRARIES IN ENSURING INFORMATION SECURITY

The purpose of the article is to analyse the forms, methods, and means of library work for resistance in the information war. The research methodology is based on the application of general scientific and special methods of cognition, in particular, selection, analysis, synthesis, and systematisation of materials. The novelty of this study lies in the comprehensive study of professional strategies and methods of successful confrontation in the information war in libraries. Unreliable information is currently used as a weapon in political confrontation – information wars at the level of states and among political parties, as well as unfair rivalry – in the economy. Having received false and distorted information, one can make incorrect conclusions, which in the future lead to wrong actions or expose them to danger. That is why information security is so important for every person, and media literacy skills will help to filter information and use it rationally. Conclusions. The article analyses the concept of "information war"; technologies for preventing the spread of false information are described; information on improving media literacy of the population, in particular, and library workers is provided. The issue of restoring Ukrainian culture, ensuring information security on the territory of the state should be taken into account by the management of libraries, and the institution should provide maximum guarantees to preserve the basic network of libraries and their maximum activity in every part of the country. It should be emphasised that in the modern information-active environment, libraries are indeed one of the key elements of the information infrastructure of social activity, as a rule, based on the most effective use of modern electronic technologies. Therefore, their work consists in supporting the effective dissemination of information in the most popular mass media.

Key words: information war, media literacy, technology, fake, disinformation, credibility.

Актуальність теми дослідження. Сьогодні ми живемо в умовах воєнного стану й особливо обережно маємо використовувати один із найбільших капіталів суспільства – інформацію. Бібліотечні установи як основний компонент зберігання та організації безпеки національних інформаційних ресурсів мають суттєві можливості, пов'язані із внесенням значного вкладу в організацію інформаційної безпеки в умовах активізації впливів глобального інформаційного простору на національні ресурси. Важливим завданням сьогодення для бібліотечних установ є створити надійний інформаційний тил держави.

Аналіз досліджень і публікацій. Активний розвиток інформаційних і комунікаційних технологій, що характеризується значним обсягом і темпом створення та поширення інформації, крім основ для суспільного розвитку, створює і проблеми, пов'язані із достовірністю інформації, що призводить до загрози маніпуляції введення в оману як ненавмисно, так і цілеспрямовано (пропаганда, реклама). В Україні технології ведення інформаційних воєн активно опрацьовує Г. Почепцов. У своїй праці «Сучасні інформаційні війни» дослідник подав

історію виникнення та розвитку методології інформаційних воєн і проаналізував зміни в інформаційній сфері під час інформаційного протистояння [11].

У бібліотечній теорії та практиці інформаційну безпеку розглядають у контексті дотримання принципів інтелектуальної свободи й доступності інформації, а медіаосвіту та формування медіаграмотності – як невід'ємну складову сучасної бібліотечної практики такі вчені: Т. Гранчак [5], О. Ворошилов [2], О. Воскобойнікова-Гузєва [3], Б. Дмитришин, О. Косян [6], С. Горова [4].

Феномен інформаційного впливу, а також інформаційні загрози та протистояння в соціально-гуманітарних науках є предметом дослідження багатьох науковців. Варто також відзначити, що поняття «інформаційна війна», а також похідні від нього визначення («неформальне протистояння», «психологічна війна», «неформальний вплив», «інформаційно-психологічна операція» тощо) є досить невизначеними в теоретичних термінах і не повністю розроблені та відпрацьовані щодо свого функціонального призначення. І. Проноза стверджує, що існує низка концепцій інформаційної

війни, які активно обговорюють, і немає загально-прийнятого визначення такої концепції. Такі різні підходи здебільшого зумовлені складністю самого предмету дослідження і теоретико-методологічними позиціями авторів, які належать до різних наукових шкіл, що визначає акцентування їх уваги на тому чи іншому аспекті проблеми [13].

В «Енциклопедії сучасної України» поняття «інформаційна війна» трактують як вплив на населення іншої країни в мирний або військовий час через поширення певної інформації і захист громадян власної країни від такого впливу [8].

М. Кіца та Г. Свинаренко аналізують відмінність понять «інформаційна війна» та «інформаційний конфлікт». Інформаційне протиборство передбачає сукупність політичних, дипломатичних, військових, технологічних й інших методів, засобів всебічного впливу на інформаційну сферу інтересів та захисту власної як форму боротьби для досягнення поставлених завдань. Можна вважати інформаційне протиборство війною без оголошеної лінії фронту, оскільки вона складається із комплексу дій, які практично неможливо відстежити й виявити. Отже, поняття інформаційного протиборства ширше, а поняття інформаційної війни входить у нього як один з двох його складників. Вчені виокремлюють інформаційно-технічний та інформаційно-психологічний складники інформаційного протиборства [9].

Проаналізувавши викладене вище, можемо відзначити: поняття «інформаційна війна» має низку трактувань, що спричинено теоретичними й методологічними позиціями дослідників, що належать до різних наукових шкіл.

Мета публікації полягає в аналізі форм, методів і засобів бібліотечної роботи для протистояння в інформаційній війні.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку суспільства, яке характеризують як «інформаційне», полягає в тому, що інформація стає вирішальним чинником у всіх сферах життєдіяльності і її може поширювати кожен член суспільства. Вміння працювати з інформацією, відрізнити правдиві відомості від фейкових, бачити інформаційні маніпуляції і визначати їх замовників, володіти навичками запобігати використанню технологій, що можуть завдати шкоду, зокрема в збереженні приватності, стають сьогодні життєво необхідними. Масштаб інформації, яка потрапляє в соціальні мережі, і швидкість, з якою вона поширюється, створюють нові складні проблеми для боротьби з кампаніями дезінформації.

В Україні активно реформується сектор безпеки й оборони з урахуванням особливостей кіберпростору, з кардинальними змінами зовнішнього та внутрішнього безпекового середовища, появою

нових викликів та загроз у ситуаціях гібридної війни. Бібліотеки організують виробництво потрібних користувачам для орієнтування в змісті інформаційних потоків сьогодення аналітичних продуктів, аналізуючи величезні масиви інформації, поданої в електронних і друкованих ЗМІ, готують огляд змісту наукового доробку в різних сферах, формуючи інформаційні системи з перевірених документів, що знаходиться у фондах бібліотек. Бібліотеки готують інформаційні продукти, відповідно до запитів центральних та регіональних управлінських структур, надають дистанційний доступ суб'єктам господарювання в регіонах до постійно поповнюваних ресурсів правової інформації, аналізують передовий досвід і популяризують здобутки науково-технічного прогресу [4, 123].

У перспективі бібліотечні установи як сучасні інформаційні центри, що можуть стати національними інформаційними базами, сприятимуть збереженню та розвитку національної самосвідомості, перетворяться на важливий дискусійний майданчик для обміну інформацією в умовах глобального інформаційного простору. Для підвищення рівня інформаційної грамотності громадян України було створено проекти для навчання медіаграмотності осіб будь-якого віку. До цього процесу активно долучилися бібліотеки, Академія української преси, Українська бібліотечна асоціація, Детектор Медіа, Інститут постінформаційного суспільства, IREX, VeryVerified, VoxCheck, EdEra, Інтерньюз-Україна, проект Fake X. Кабінет Міністрів започаткував Національну програму цифрової грамотності населення «Дія: Цифрова освіта», у межах якої Міністерство культури та інформаційної політики України підготувало низку видань, виставок та розпочало реалізацію національного проекту з медіаграмотності «Фільтр».

Завдяки тісному співробітництву із бібліотеками було розроблено та реалізовано такі проекти, як: Дистанційний навчальний курс медіаграмотності для громадян, StopFake, Всесвітній тиждень медійної та інформаційної грамотності, Онлайн-курс «Новинна грамотність», Медіаграмотність: практичні навички, «Фактчек: Довіряй-перевірай», «МедіаРеВізія».

Усі ці проекти реалізовували бібліотеки навіть у період карантинних обмежень. І сьогодні бібліотечні фахівці удосконалюють свою діяльність: організовуючи нові заходи, які б зацікавили користувачів бібліотек.

Проблема інформаційної безпеки дуже складна та багатогранна, що вимагає поєднання зусиль для її дослідження представників різних галузей, а саме: правознавства, бібліотечної справи, журналістики, комп'ютерних технологій,

психології, соціології, педагогіки. Дослідники з різних сфер аналізують проблему інформаційної безпеки та медіаграмотності, не пов'язуючи ці поняття. Більшість науковців, вивчаючи інформаційну безпеку, зосереджують свою увагу на інформаційній безпеці держави, при цьому не беруть до уваги, з якою небезпекою можуть зітнутися громадяни в будь-який час.

Дослідники вважають, що інформаційна безпека особи безпосередньо залежить від рівня її медіаграмотності, здатності критично оцінювати новини, виявляти ненадійну, брехливу або замовну інформацію, що вводить в оману, протистояти пропаганді та маніпуляціям [10].

Актуальний напрям діяльності бібліотек пов'язаний з розвитком аналізу електронних версій періодичних видань, що має поступово встановлюватись і вдосконалюватись. Необхідно наголосити, що в сучасному інформаційно активному середовищі бібліотеки є одним із ключових елементів інформаційної інфраструктури соціальної діяльності, як правило, заснованої на максимально ефективному використанні сучасних електронних технологій. Тому їхня робота полягає в підтримці ефективного поширення достовірної інформації, яку публікують у найпопулярніших засобах масової інформації.

На думку С. Горової, на сьогодні внаслідок нерозвиненості сучасних інформаційних відносин між бібліотечним середовищем та користувачами виникають суттєві проблеми, пов'язані з такими невіршеними питаннями:

1. З певних технічних причин багато бібліотек ще не включені до системи сучасного інформаційного обміну, збору сучасних інформаційних ресурсів, виконання завдань, пов'язаних з їх структуруванням та поданням користувачам.

2. Сучасні користувачі інформації не завжди знайомі з інформаційними послугами та можливостями бібліотек, через це не достатньо активно виражають відповідний суспільний запит на інформаційне обслуговування [4].

Інформація, отримана з інтернет-ресурсів, характеризується лише часткою вірогідності. Для визначення достовірності новин, виявлення їх маніпулятивності фахівці бібліотечних інформаційних та аналітичних служб повинні використовувати різні методи аналізу тексту. Для запобігання поширенню фейкових новин у соціальних мережах видання The Huffington Post сформувало перелік правил їхнього розпізнавання:

1. Читати більше, ніж заголовок. Якщо детально прочитати новину, то можна виявити, що назва не відповідає тексту або ж у ній немає жодних відомостей, які б підтвердили її достовірність.

2. Оцінювати надійність джерела повідомлення. Незнайомі сайти, які заповнені оголошеннями й назвами та написані Caps Lock, повинні викликати сумніви. Перевіряти за допомогою пошукових систем тексти, які були опубліковані раніше (це дасть уявлення про те, чи є джерело надійним), та URL-адресу будь-якої сторінки, яка здається ненадійною, щоб переконатися, що це не підроблений сайт, який видає себе за надійні медіа.

3. Звертати увагу на дату й час публікації. Поширений елемент фейкових новин – видавати неактуальні, застарілі статті за нові. Якщо в повідомленні є виноска на певні джерела, переглянути їх, звернути увагу на те, коли вони були опубліковані та як у них описано новину, особливо якщо йдеться про час.

4. Хто автор? Ознайомитися із попередніми статтями автора, для того щоб зрозуміти, чи справді він є журналістом, чи не писав неправдивих публікацій раніше.

5. Ознайомитися із джерелами, на які є посилання в новині. Відсутність інтернет-виносок або джерел, з яких були взяті певні відомості, є безсумнівною ознакою того, що пост, найімовірніше, є фейком. Усі заяви або цитати посадовців повинні бути підкріплені надійними джерелами.

6. Звертати увагу на цитати та світліни, які викликають сумнів.

7. Не варто поширювати пости тільки тому, що поділяєте думку автора.

8. Установити, що інші джерела пишуть із цього приводу. Якщо в інших надійних джерелах не повідомляють про певні події, імовірно, новина є фейковою.

9. Проаналізувати, чи варто перепублікувати допис у соціальних мережах. Сайти фейкових новин розраховують на те, що читачі поширюватимуть їхні дописи [12, 316].

Аналітики й інформаційні працівники повинні знати останні новинні тренди, підвищувати свою кваліфікацію, ретельно готувати інформаційні й аналітичні матеріали, не ігноруючи відомостей із соціальних мереж. Все більшої актуальності набуває проблема розгортання в сучасних бібліотеках інформаційно-аналітичних процедур, розроблення методів виявлення фейкових новин і впровадження заходів щодо мінімізації їх впливу. Завдання бібліотеки – надавати не лише найбільш повну, а й повністю перевірену інформацію; бібліотечних працівників – здійснювати пошук актуальної інформації, ретельно аналізувати її джерела, критично відбирати її та виробляти навички оцінки й перевірки фактів.

Розгортання бібліотечними установами процедур ефективного опрацювання широкого спектру інформаційних потоків є важливим напрямом

задоволення інформаційних потреб сучасних користувачів. Слушною є думка, що національна мережа бібліотечних установ повинна вивчати інформаційні ресурси, що постійно зростають у світовому інформаційному просторі, відбирати ресурси, необхідні для національних інтересів, та поширювати їх у середовищі соціальних інформаційних комунікацій [4, 166].

Працівники бібліотек та інших інформаційних установ при відборі й опрацюванні інформації передусім повинні перевіряти достовірність інформації перед наданням її своїм користувачам.

Бібліотечні фахівці в період воєнного стану мають активно послуговуватися правилами добору достовірної інформації, які запропонував експерт Лондонського бюро розслідувальної журналістики, доктор наук з історії філософії К. Блек, який приїздив до України і виголосив доповідь «Журналістика та етика в конфліктних та постконфліктних суспільствах»:

- «звертати увагу на автора кожного матеріалу, який опрацьовують, з'ясувати, що ще він писав і для кого, який його досвід у темі, до яких експертів / джерел звертається;

- перевіряти, чи в тексті не використано матеріалів із Вікіпедії: це дасть уявлення про те, наскільки автор у темі;

- не довіряти цитатам і використовувати їх лише як засіб пошуку першоджерела;

- використовувати відомості з офіційних сайтів держструктур, ГО, асоціацій;

- звертатися до архівів (там можна знайти багато цікавої інформації) і кешу пошуковиків (щоб знайти інформацію, якої не видно під час звичайного пошуку);

- перевіряти фотографії на достовірність: хто зображений, коли й де;

- з'ясовувати, чи сайти, на яких шукаєте потрібну інформацію, варті довіри: хто їх фінансує, яка аудиторія користувачів, які журналісти там працюють тощо;

- скептично ставитись до чийось коментарів і цитат: інколи цитати випадають з контексту або ж їх подають з певним спотворенням змісту;

- розрізняти в коментарях власний досвід людини, її припущення та посилання на конкретні джерела, посадових осіб, статистику тощо;

- найкраща верифікація – звернутися до фахівця, який розуміється на відповідних проблемах;

- ставити під сумнів будь-яку інформацію – самостійно перевіряти факти» [1].

Ці правила, призначені для проведення журналістських досліджень, є корисними й для працівників бібліотек, оскільки відповідають принципам виробництва інформаційно-аналітичної продукції. На їх основі можна побудувати надійний процес перевірки інформації. Бібліотеки завжди були й будуть невід'ємним складником суспільства та найдемократичнішим соціальним інститутом. Всі зміни в країні завжди позначалися на них, і кожного разу вони знаходили своє місце в нових умовах існування.

Наукова новизна нашого дослідження полягає в комплексному вивченні професійних стратегій та методів успішного протистояння в інформаційній війні, які мають знати й застосовувати бібліотеки у своїй роботі.

Висновки. Повномасштабна війна, що відбувається на теренах України, і збільшення на її тлі інформаційного тиску спричинили поширення кібертероризму та хакерських атак, спрямованих на руйнування основ національної безпеки. Бібліотеки України не залишаються осторонь цього інформаційного протистояння, а перетворюються на важливих гравців інформаційних воєн: висвітлюючи та поширюючи правдиву інформацію, вони беруть активну участь в інформаційній протидії. При цьому бібліотекарі навчають користувачів критично оцінювати інформацію, щоб виявляти фейки та провокативні публікації.

Отже, бібліотеки сьогодні – це не просто сховища книг, а інформаційні центри розвитку суспільства, хаби цифрової освіти тощо. А проєкти, які реалізують за участі бібліотек, підтверджують їх важливість для життя сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Блек К. 16 правил журналістського розслідування від експерта Лондонського Бюро розслідувальної журналістики. Інтерв'ю з британським журналістом вела О. Кутовенко. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/standards/16_pravil_zhurnalistskogo_rozsliduvannya_vid_eksperta_londonskogo_byuro_rozslidivalnoi_zhurnalistiki/ (дата звернення: 20.09.2022).
2. Ворошилов О. Інформаційна аналітика як напрям роботи сучасної бібліотеки. *Бібліотечний вісник*. 2015. № 3. С. 12–17.
3. Воскобойнікова-Гузєва О. Вебінар як засіб реалізації освітніх проєктів громадської організації. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2018. Вип. 5. С. 51–57.
4. Горова С. Інтернет-ЗМІ як об'єкт бібліотечної інформаційної діяльності : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2013. 208 с.

5. Гранчак Т. Науково-аналітична діяльність національних бібліотек як інструмент забезпечення національного інформаційного суверенітету (за досвідом Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського). *Бібліотека XXI ст.: перспективи та інновації* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 23 квіт. 2015 р.). Київ, 2015. С. 11.
6. Дмитришин Б., Косян О. Бібліотекар, медіаграмотність та інформаційна безпека як вимога сучасного професійного діалогу. *Катедра Universum*. 2021. Вип. 2. С. 19–21.
7. Довгань О. Д. Сучасні інформаційні структури як компоненти інформаційної безпеки. *Інформація і право*. 2015. № 2. С. 111–120.
8. Інформаційна війна. *Енциклопедія сучасної України*. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=12460 (дата звернення: 07.09.2022).
9. Кіца М., Свинаренко Г. Теоретичні та практичні аспекти ведення інформаційної війни у ЗМІ. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Журналістські науки*. Львів, 2019. № 3. С. 69–75.
10. Кривець М. П. Роль публічних бібліотек у забезпеченні інформаційної безпеки та формуванні медійної грамотності особистості. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 4. С. 68–75.
11. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. Київ, 2015. 497 с.
12. Пригорницька О. Фейкова інформація в соціальних медіа: виявлення, оцінка, протидія. *Наукові праці НБУВ*. 2017. Вип. 48. С. 311–321.
13. Проноза І. І. Інформаційна війна: сутність та особливості прояву. *Актуальні проблеми політики*. 2018. Вип. 61. С. 76–84.

References

1. Black, K. 16 rules of journalistic investigation from an expert of the London Bureau of Investigative Journalism. The interview with the British journalist was conducted by O. Kutovenko. Retrieved from: http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/standards/16_pravil_zhurnalistskogo_rozsliduvannya_vid_eksperta_londonskogo_byuro_rozslidivalnoi_zhurnalistiki/ [in Ukrainian].
2. Voroshilov, O. (2015). Information analytics as a direction of work of a modern library. *Biblioteknyi visnyk*, 3, 12–17 [in Ukrainian].
3. Voskoboynikova-Guzeva, O. (2018). Webinar as a means of implementing educational projects of a public organization. *Vidkryte osvितnie e-seredovyshe suchasnoho universytetu*, 5, 51–57 [in Ukrainian].
4. Horova, S. (2013). Internet media as an object of library information activity: monograph. Kyiv, 208 [in Ukrainian].
5. Granchak, T. (2015). Scientific and analytical activity of national libraries as a tool for ensuring national information sovereignty (based on the experience of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine). *Library of the 21st century: perspectives and innovations: materials Vseukr. science and practice conf.* (Kyiv, April 23, 2015). Kyiv, 11 [in Ukrainian].
6. Dmytryshyn, B., Kosyan, O. (2021) Librarian, media literacy and information security as a requirement of modern professional dialogue. *Katedra Universum*, 2, 19–21 [in Ukrainian].
7. Dovgan, O. D. (2015). Modern information structures as components of information security. *Informatsiia i pravo*, 2, 111–120 [in Ukrainian].
8. Information war. *Encyclopedia of modern Ukraine*. Retrieved from: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=12460 [in Ukrainian].
9. Kitsa, M., Svyarenko, H. (2019). Theoretical and practical aspects of information warfare in mass media. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha»*. *Zhurnalistski nauky*, Lviv, 3, 69–75 [in Ukrainian].
10. Kryvets, M. P. (2021). The role of public libraries in ensuring information security and the formation of media literacy of the individual. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 4, 68–75 [in Ukrainian].
11. Pochepcov, G. (2015). Modern information wars. Kyiv, 497 [in Ukrainian].
12. Prygornyska, O. (2017). Fake information in social media: detection, assessment, countermeasures. *Naukovi pratsi NBUV*, 48, 311–321 [in Ukrainian].
13. Pronoza, I. I. (2018). Information war: essence and peculiarities of manifestation. *Aktualni problemy polityky*, 61, 76–84 [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 04.10.2022
Отримано після доопрацювання 07.11.2022
Прийнято до друку 16.11.2022*